

ΤΑ ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΗΜΑΤΑ

Δέν υπάρχει αμφιβολία ότι στις στενότερες εκείνες φιλικές συγκεντρώσεις όπου αληθινά καλλιτέχναι κάνουν μουσική μεταξύ τους μέσα σ'ένα δικό τους κύκλο ή ιδιαιδίωτη που αισθάνονται έκτελεσται και άκροαται είναι άκομη πιο μεγάλη, παίρνει άκόμα περισσότερο εκείνο τó χαρακτήρα τού ψυχικού συνδέσμου που φυσικά δημιουργείται μεταξύ των. Τέτοιες συγκεντρώσεις είχαμε συχνά και στο Παρίσι και στας Βρυξέλλας σε σπίατα όπου οι οικοδεσπότης ή τά παιδιά τους ήταν άπο κείνους τούς άληθινούς φιλομούσους που περίμεναν με άνυπομονησία πότε θάρθη ή βραδυά όπου τά σαλόνια τους θα μεταβληθούν σε μία ζεστή μουσική ζστία όπου θα δημιουργηθή ή άληθινή εκείνη άτμόσφαιρα μιάς άγνης τέχνης που τήν δένουν ώραιες έκτελέσεις μουσικής ωμοιότης.

Σέ μία τέτοια συγκέντρωση πού παίξαμε ένα βράδυ τó κούιντέττο τού Σοβιαν με άληθινή δρεξί και παλμό ή άκροαται μας σηκώθηκαν στό τέλος και μäs χειροκρότησαν με ένθουσιασμό. Δύο κοπέλλες μόνο που καθόντουσαν στην άλλη άκρη τού σαλονιού παρμέναν άφωνες και άμίλητες. Ήταν τού κύκλου μας κι αυτές ή μία Φιλιανθή, ή άλλη άπο τήν Οσκρανία, τελειοφειτες τής φιλολογίας στό Πανεπιστήμιο. Ό πιο θερμόαι τους άπο δλους μας, ό καλλιτέχνης τής βιόλας πού είχε παίξει τó μέρος του στην «Μάρτσια Φούνεμπρε» τού Έργου με πραγματική έκφρασι και θερμή, όταν στό τέλος περάσαμε δλοι στόν αντίθάλμο με πάραμο τó τοσί, τούς λέει:—Μπράβο σας, είσθε οι μόνες πού δέ βρήκατε ότι ή έκτέλεσις μας άξιζε ούτε ένα χειροκρότημα! Τόν κούττασαν καλά μία στιγμή με άπορία.—Και έπιτρέπαται, τού λένε και οι δύο, όταν μένει κανείς όπο τήν έντύπωση μιάς τέτοιας άνώτερης μουσικής νά τήν βιβλιώδην χτυπώντας παλαμάκια με τά χέρια του; Σας φάνεται παράξενο; προσθέτουν. Είπατε ποτέ σας τόν περίημο εκείνον. Πίνακα τού μεγάλου ζωγράφου Μπαλεστρίνι πού παριστάνει τήν έκτέλεσι τής Κρώιτζερ — Σονάτας άπο τόν ίδιο τόν Κρώιτζερ και τούς στενοούς τού έκείνου φίλους πού άκούουν καθημένοι στόν κανοπέ; Για κούττάτε τους καλά αυτούς, λέτε νά χειροκρότησαν τήν έκτέλεσι τού Έργου; Ίσα, ίσα εκεί πού βλέπατε τó μεγαλύτερον τής έμπνεύσεως τού πίνακος είναι στην έκφρασι τής φυσιογνωμίας αυτών των ανθρώπων, πού, συνηματμένον άπο τήν θέσια μουσική, ούτε καν διανοούνται νά «προσγειωθούν» χτυπώντας τά χέρια τους στό τέλος τής έκτέλεσεως.

Σκεφθήκα πός σάν νά είχαν δίκην οι κοπέλλες τήν άλλη μέρα μάλιστα προμηθεύθηκα ένα λιθογραφημένο έντυπο τού πίνακος, πού πραγματικά άξιζε νά τόν δοϋν δλοι. Άργότερα, πολλές φορές σκεπτόμουν πός θα έλθη ήμερα κατά τήν όποια με τήν εξέλιξι πού θα πάρουν δλοι ή αντίληψεις γιά τήν τέχνη, γιά τó ωραϊον, και τόν τρόπο πού πρέπει νά τó άπολαβάνομε, θα φθάσαμε ίσως στό νά καθιερωθί ότι τούλάχι στον σε ώρισμένους είδους συναυλίες, όπου θα έκτελούνται όρατόρια ή καντάτες ή τι παρόμοιον λ.χ. Έργα σάν τά «Πάθη τού Χριστού κατά Ματθαϊόν» τού Μπάχ άκόμη και όταν δίδονται σε μεγάλες αίθουσες συναυλιών ή και σε θέατρα, θα είσοποιείται τó κοινόν ότι

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

μετά τó τέλος τής έκτελέσεως παρακαλείται νά μη χειροκροτήση και νά απέλθη άθόρως, διότι αυτό άπαται τó είδος, ό χαρακτήρ τού έκτελουμένου Έργου.

* * *
Άλλά άς άφίσωμε τής μουσικοπαθείς αυτές κοπέλλες με τις ιδέες τους, άς παρατρέψομε αυτές τις άποψεις, πού βέβαια έχουν ένα άναμφισβήτητο ψυχολογικό έρεισμα, και άς πάραμο τώρα τά πράγματα άπο τήν πρακτική τους πλευρά, άς μελετήσωμε τó ζήτημα πιο ρεαλιστικά άπως τó άντιλαμβάνονται οι περισσότεροι, οι κοινói θνητοί, ...

* * *
Ό τρόπος αυτός τής δει τó δει τó χειροκροτήματος έκδηλώσεως τής Ικανοποιήσεως ένός κοινού στό άκουσμα μιάς ώραιας όμιλίας, στην άκρόαι μιάς συναυλίας με πλούσιο μουσικό περιεχόμενον πρέπει νά είναι πού παλός. Και άν δέν μπορούμε νά ξέρωμε άπο άσφαλείς Ιστορικές πηγές τó άπο πότε ξεκίνησαν, ξέρωμε πάντως πός Ιδιαίτερα συνηνοσε άνέκαθεν δλους έκείνους πού με τή δειψα νά συναρπάσουν τó κοινόν τους ήβηλαν κάποια άπτή έκδηλωσι τής έπιδοκιμασίας του. Ή μέθη πού δίνει σ' ένα έμπνευμένο ρήτορα, σ' ένα μεγάλον καλλιτέχνη τó νά βλέπη μία όλόκληρη μυρμηκία πυκνού άκροατηρίου νά κτυπά ζωηρά τά χέρια του γιά νά δείξη πός τόν θεώρασε άποτελεί γι' αυτόν μία ψυχική άνάγκη. Τό έπιζητούν δλοι τους, τó ποθούν και πολλές φορές άγανίζονται μέχρι βαθθός γήρατος γιά νά Ικανοποιήσουν μία τέτοια τους δειψα, πού άποτελεί τόν μεγαλύτερο τους πόθο, τó προσφιλέστερο τούσ δνειρο.

Και αυτός ό Νέραν με τήν παροιμιώδη του σκληρότητα φιλοδοξούσε νά έμφανίζετα ός μεγάλος ποιητής, ραψώδης ή μουσικός και νά δρέπη χειροκροτήματα πού ήταν κατά τοσοϋτον μάλλον παταγωδή καθ' όσον τó κοινόν τής καθεμιάς πόλεως πού θα δειγέρε γιά νά κινή τέτοιες έμφανίσεις ήξερε νά τού δείξη έτσι δλο του τόν ένθουσιασμό έφ' όσον αυτό έβίβαλε μία σχιωδής σ' αυτές τις ώρες φρόνης έναντι τού πανοχύρου αυτού αυτοκράτορος, ...

Τό χειροκρότημα δέν άποτελεί τόν μόνον τρόπον έκδηλώσεως τής Ικανοποιήσεως τού ψυχικού κόσμου ένός άκροατηρίου. Σε παλότερους καιρούς ύπάρχαν σε πολλά μέρη τής Εϋρώπης σονοικιακά θέατρα όπου οι περισσότεροι άκροαται έξεδήλωναν τή χαρά τους, τόν ένθουσιασμό τους με ... Ζωηρά σφουρίγματα πού προπατών ή νεολαία τά θεωρούσε ως τόν πιο έκφραστικό τρόπο γιά νά Ικανοποιή τούς καλλιτέχναι πού λάμβαναν μέρος σε ένα μιμόδραμα, ένα μάλλετο ή τέτοιου είδους άλλο θέαμα, άπως ύπάρχαν κέντρα όπου ένα ζωηρό όμαδικό ποδοκρότημα έθεωρείτο ως τó άκρον άωτον μιάς άληθινά ... θερμής έκδηλώσεως τού ένθουσιασμού τού κοινού. Σιγά, σιγά όμως έπεκράτησε ή αντίληψη ότι τó χειροκρότημα άποτελεί τήν πιο πολιτισμένη έκδηλωσι τής Ικανοποιήσεως του.

* * *
Τό χειροκρότημα έχει και αυτό τήν ψυχολογία του, πού δει βάθωτερα άπ' ότι θα μπορούσε κανείς νά ύπο-

θέση. Ό τρόπος με τον οποίον χειροκροτεί Ένα κοινόν μάς δίνει πολλές φορές μιάν πραγματική εικόνα της ψυχουσιαιότητας του, της δεκτικότητας, της ώριμότητος του.

Ένα κοινόν κατωτέρω ποιού ξεσπάει στό τέλος ενός έργου σέ ζωηρά χειροκροτήματα που δέν διαρκούν όμως πολύ. Όταν αρχίζουν άκουτε μιάν άληθινή λαχρή ένθουσιασμού που σέ λιγα δευτερόλεπτα σβήνει. Αυτό θά πη ότι τό άκρόαμα Ικανοποίησε τήν περιέργειά του, του προκάλεσε μιάν εοχαρίστησι άλλα δέν μπήκε βαθειά στήν ψυχή του.

Τά μορφωμένα άκροατήρια δταν τούς έχει προσφερθή κάτι πραγματικά άνωτερο, χειροκροτούν μέ θερμή και έννοουδν νά παραταθή τόσο περισσότερο αυτή τους ή έπιδοκιμασία όσο πραγματικά μπήκε στήν ψυχή τους τό άκρόαμα. Τήν συνέχισι αυτής τους της έκδηλώσεως τήν θεωρούν άλλως τε ως Ένα καθήκον άπάντων του καλλιτέχνου που έβωσε έκείνη τήν ώρα τό καλύτερο έγώ του γιά νά άποδώσει στό ύψος του Ένα άνωτερο έργο, γι' αυτό και τόν άνοκαλοούν επανειλημμένως επί σκηνής.

Υπάρχουν βέβαια πολλοί σ' αυτό τό άκροατήριον που έναι πιό έπιφλοατικοί. Έννοούν νά κρατήσουν τή θέσι τους είτε τήν κοινωνική, είτε τήν... ώφιλοπαιτική. Νά δείξουν ότι δέν ξεπάσθηκαν και τόσο άπό τήν πραγματική αυτή άπόλαυσι και ότι έχουν άκούσει τέτοια πράγματα και άλλου άκόμα και στήν Εύρώπη, άδιάφορο άν δέν τήν έξρουν πολλές φορές παρά μόνο άπό τά λιμάνια της Νεαπόλεως ή της Μασσαλίας. Τήν ίδια ώρα που αυτοί θά μής δείχνουν τήν έπιφύλαξι τους άπό άλλα σημεία της αισθήσεως θά άκούωνται ραγδαία χειροκροτήματα άπό ανθρώπους που πραγματικά συγκινήθηκαν μέ τό άκουσμα και που δέν έχουν κανένα λόγο νά κάνουν έκείνη τήν ώρα έπιβειξι... σοβροφανείας. Πρέπει όμως οι όπέρ τό δέον ένθουσιάζοντες νά έχουν όπ' όψεϊ τό «πάν μέτρον άριστον» και νά μην άναγκάσουν τούς άλλους, όπως καμμιά φορά συμβαίνει, άν βγουν άπό τά όρια της εύπροπούς έπιδοκιμασίας στό μέσον μιās παραστάσεως ή συναυλίας, νά έκδηλώσουν πιό έμφαντικά τήν δυσφορία τους διότι καθυστερεί ή συνεχίσις του προγράμματος, έφ' όσον άλλως τε τό χειροκρότημα πρέπει νά έρχεται έλως άυθόρμητα και όμόφωνα άπό τήν μεγαλυτέραν μερίδα του άκροατηρίου.

Λιγες φορές στή ζωή μας μάς συνέβη νά βλέπομε όλους άνεξαιρέτως τούς άκροατές μεταξύ τών όποιών και πολλούς άτέγκτους μουσελοφοροντας ονόμπ νά χειροκροτούν άυθόρμητα και παρατεταμένα σάν ένιας άνθρωπος. Έπρόκειτο πραγματικά γιά έξαιρετικά καλλιτεχνικά γεγονότα όπως ή πρώτη του «Πελλέας» και Μελισάνθη» του Ντεμπουσύ, ή πρώτη της Σαλώμης του Ριχ. Στράους, ή πρώτη έμφάνισις του Κράϊσλερ στό κονσέρτο του Μπετόβεν στάς Βρυξέλλας κ. λ. π.

* *

Υπάρχουν και τά... ώργανωμένα χειροκροτήματα που σέ πολλά μέρη, προκειμένου περί θεατρικών παραστάσεων πράζας ή μελοδράματος, άποτελούν μιάν παράθοσιν. Πρόκειται περί της λεγομένης «κλάκας» που έχει τήν Ιστορία της γιάτι έπαιξε άποφασιστικό ρόλο στήν έπιτυχία έργων μέ πραγματική άξια άλλα και έβλαψε άλλα που θά μπορούσαν νά σταθοιν πολύ καλά, άν έφέρντο σεμνότερα οι... έξ επαγγέλματος αυτοί συνήγοροι της άξίας των.

Η ώργάνωσις αυτής της κλάκας ήταν άλλοτε έπι-

σήμεως έμπιστευμένη σέ άρχηγού πολύ ραφιναρισμένους και πολύ ψυχολόγους, που ήξεραν καλά σέ ποιό σημείον του έργου θά ξεστώνουν τό κοινόν μέ τό χειροκρότημά τους, πρέπει νά έναι άπαλό, διακριτικό και πότε μπορεί νά ξεσπάσει άκράτητο γιά νά παρσώρη και τούς άλλους σέ τρόπο ώστε δίνοντας τήν έντύπωσι μιās αυθόρμητης έπιδοκιμασίας νά συντελέσουν στή δημιουργία μιās εομενεούς άτμοσφαιρας γιά τό έργο.

Ένας όνομαστός άρχικλακέρ της Σκάλας του Μιλάνου που επί χρόνια και χρόνια ήξερε νά κατευθύνη άριστοτεχνικά τό στελεχη του που ήσαν έγκατεσορμένα σέ διάφορα σημεία του θεάτρου και που σέ ώρισμένα σινιάλα του ήξεραν τόσο καλά νά δίνουν όλιες αυτές τις διαβαθμίσεις, θά λέγομε τις... άποχρώσεις ενός αισθαντικού χειροκροτήματος, άναλόγως της εκφραστικής γραμμής του έργου, στή μεγάλη του χρόνια έφθασε σέ μιάν ταπεινωτική και άδοξη γι' αυτόν δόσι.

Ένα βράβυ που χωρίς νά τό κατολάβη τόν πηρε ό ύπνος κατά τη διάρκειά ενός πολυπαιγμένου έργου, αφνης ώνειρεύθηκε πώς ό κατατρεγμένος επί σκηνής πρωταγωνιστής τενόρος τόν καλοσε εις βοήθειαν. Τρομαγμένος ζύπνησε και άουαίσθητα έβριλε τό μαντήλι στή μύτη του. Ήτον τό καθιερωμένο σύνημα γιά νά άρχίσουν τά χειροκροτήματα άπό όλα τά σημεία όπου βρισκονταν τά μέλη του έπιτελείου του. Τό σκάνθαλο ήταν βαρύ νά έκοπάσουν σέ τέτοιες έπιδοκιμασίες γιά τόν κατατρεγμό ενός άθώου! Τό ίδιο βράβυ άπηλλάγη τών καθηκόντων του λόγω όρίου ηλικίας...